ԱԽԵՏԱՓԵՐ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ՓԱՂԱՔԱԿԱՆ

Կը հրատարակուի ամէն երեքշաբթի: Տարեկան գինն է 1 ½, վեց ամսուանը ¾ մէճիտիյէ, կանխիկ, և հատը 60 փարա: Բաժանորդագրութեան վերաբերեալ նամակներ ուղղուելու են առ Մր. Տուայթ, խմբագրութեան վերաբերեալներն՝ առ Մր. Կրին, Կ. պոլիս, Ամէրիգան խան:

ՀԱՏՈՐ 31. ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼԻՍ· ԱՊՐԻԼ 16· 1878 ԹԻՒ 16

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Հանդերձեալ կենաց վարձատրութիւնը:—Ուշադրութեան արժանի երկու խօսք: —Ձմեռարիտ յաջողութիւն: —Գիտական ճշմարտութիւնք եւ գիտական կարծիք: —Իտալիոյ մէջ վիճակահանութիւն — Այլ եւ այլք: —Նիկոմիդիայէն նամակ մը: —Մարսուանէն նամակ մը: —Երզնկայէն նամակ մը: —Քիւթահիա: —Քանի մը խօսք առ տղայս: —Տեղեկութիւն ի վերայ հինգ խորհրդոց եկեղեցւոյ: —Բազմաբական լուրեր: —Ելեմտական եւ առեւտրական:

ՀԱՆԴԵՐՁԵԱԼ ԿԵՆԱՑ ՎԱՐՁԱՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

ԱՇԽԱՐՀԻ տաճարներուն մէջ առաւելագոյն ինամով կատարել և կսփռել քարինք, այսինքն կռանին մեծագոյն և խստագոյն հարուածները կրող քարինք, կը դրուին չէնքին այն մասին մէջ որ աւելի պատուաւոր է: Այսպէս նաև հանդերձեալ աշխարհին վրայ գիտցուած բաներէն կը հասկընանք որ, երկրի վրայ իրենց Տէրոջը համար առաւելագոյն նեղութիւններ կրող սուրբք երկինք հոգիով տաճարին մէջ աւելի մօտ պիտի դանուին Աստուծոյ: Մի զանգիտիք ուրեմն նեղութիւններէ, քանզի անոնցմով իւրաքանչիւր կենդանի քարինք միշտ կը յօրինուի, նա մանաւանդ կու գաք ի նահատութիւն և ի պատկեր բան վիմին Ցիսուսի որ է գլուխ անկեան, և «Որով բոլոր շէնքը մէկտեղ յարմարուելեամբ կաղմուած՝ կ'աճի սուրբ տաճար մը կ'ըլլայ Տէրոջմով:»

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ԱՐԺԱՆԻ ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

1 Երբեք մի ձեռնարկեր ընել այնպիսի բան մը որ չիտակ չէ: եթէ ընես, առաջին անձկութեան մէջ կ'ինտաս: Մեղքը միշտ, կանուխ կամ անագան, արտայայտութիւն կը բերէ: եթէ երբեք կը կասկածիս թէ բան մը ուղիղ չէ, մի ըներ զայն մինչև որ առաջես թէ կասկածդ անհիմն է:

2. Երբ կը ձեռնարկես ընել այնպիսի բան մը որ չիտակ է, չարունակէ մինչև վերջը, և դիւրաւ մի վհատիր: Յաղթանակել քեզի սովորութիւն ըրէ: Ծուլութեան, քնոյ և փափկասմաութեան տեղի մի տար: Այս բաներէն զգուշանալ դիւրին չէ, բայց երբ կը յաղթանաս, պիտի տեսնես որ ալէկ երանի կու տայ:

ՁՇՄԱՐԻՏ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆ

1.

«Ջեռուց ինչ որ ջոկել ընելու, քաջ ուժովցուցէ» (Ժող. Թ. 10):

Ահա մեր կենաց ընթացքն ուղղելու համար Սուրբ Գրոց խնամատուն կանոններէն մին: Այս կանոնը թէ գործի և ըրածնիդ աչքը մարդու և թէ Բրիստոնէի համար հետևելու օգտակար սկզբունք է: Արդարև կրնանք ըսել թէ անկեղծ և ջերմեռանդ Բրիստոնէի մը գրեթէ անկարելի է իր աշխարհային գործերը զատել իր հոգևոր գործերէն, քանզի երկուքին ալ կանոն և առաջնորդ ըլլալու է միևնոյն սկզբունքը: Ձշմարիտ Բրիստոնէութիւնը ոչ միայն վարդապետութեանց հաւատոյ կը պահանջէ, այլ և բարի վարք ունենալ: Ձշմարիտ Բրիստոնեայն պարտի հաւատքով ուղեւոր ըլլալ և վարքով ուղեղ: Ուրեմն անկեղծ Բրիստոնեային չնորհակալ ըլլալու է վերոյգրեալ համարին պէս բարի վարուց կանոններու համար: Հիմա տեսնենք թէ ինչ է այն համարին իմաստը:

Այն համարին մէջ պարունակուած առաջին խրատն այս է. ինչ գործ որ կատարելանդ կամ պաշտօնիդ կը վերաբերի՝ հաւատարմութեամբ կատարէ: Քան զայս կարևոր խրատ մը չի կրնար ըլլալ անոնց համար որ աշխարհի վրայ յաջողութիւն գտնել կ'ուզեն: Եւ չկայ թերևս կանոն մը որ քան զայս աւելի անտես առնուած ըլլայ աշխարհի մէջ վարուիլ սկսող երիտասարդներէ: Բոլոր մարդիկ ուզեն մեծ և տաւտիկ փափաք աշխարհի վրայ յաջողութիւն, պատիւ և ազդեցութիւն գտնելու, բայց միանգամայն ունին, մանաւանդ երիտասարդք, սա պատճառը թէ, եթէ իրենց ներկայ գործէն քիչ մը տարբեր կամ քիչ մը բարձր գործ մը ընեն, խակ և իսկ յաջողութիւն և պատիւ պիտի գանեն: Արդ, այս դաղափարը շատ վնասակար է: կը համարձակինք իրեւ տայդ կանոն ըսել թէ, հաւատարմութեամբ չկատարելն այն պարտականութիւնները զոր Աստուած մեզի հիմա կը պահանջէ, նշան է թէ անյարմար ենք աւելի բարձր կացութեան մը պարտականութիւնները կատարելու: Աշխարհի վրայ ճշմարիտ յաջողութիւնը կրնայ ստացուիլ միայն ջանիւ և հաւատաւոր կատարելով այն վիճակին պարտքերը որուն մէջ դրած է զմեզ Աստուած: Ուրիշ կերպով ձեռք բերուած յաջողութիւնը կամ հաճելի չունի: Ոչչափ օրինակներ ունինք հին և նոր պատմութեան մէջ այն աշխարհային մեծութեան և պատուոյ անպիտանութեան որ հաստատուն հիման վրայ չեն կայնար: Արդարև արժանաւորութիւն չունեցող մարդիկ, ինչպէս սովորաբար կ'ըսուի՝ բախտին բերմամբ, յանկարծ ամենաբարձր վիճակի հասան: Ինչ մը ժամանակ մարդոց ղարմանքը և նախանձը չարժեցին, գրեթէ պաշտեցան. բայց որովհետև առանց արժանաւորութեան բարձրացան, կարող չեղան պահել իրենց մեծութիւնը, և այնպէս յանկարծ ինկան ինչպէս յանկարծ ելած էին, և շատ անգամ անկանդնելի կերպով ինկան, և յաւտահատութեան և խայտառակութեան մէջ հիւծելէն առքը անպատիւ դերեզմանի մը մէջ միայն դան հանդիստ: Ելանի թէ Թուրքիոյ երիտասարդները լսէին Աստուծոյ նախախնամութեան ձայնը և Աստուծոյ խօսքին ձայնը որ կ'ըսեն. ՁՇՄԱՐԻՏ ԴԱՏՈՒԻՔ ՁՇՄԱՐԻՏ ՈՐՈՇՈՒԻՔ ԱՅՆ ԿԱՆԱՅ ԱՊԱԳԱՅԻՆ: Ուրեմն թող երիտասարդները ունայն տեղը չդրաղեցնեն իրենց միտքերը, խորհելով թէ ինչ պիտի ընէին եթէ պատեհութիւն ունենային, այսինքն՝ եթէ իրենց ներկայ կացութիւնէն տարբեր կացութեան մէջ գտնուէին: Այնէն մարդ պարտի օգուտ քաղել այն ամէն պատեհութիւններէն զոր իւր ներկայ դործը կամ պաշտօնը կուտայ: Ոչ մէկուն ձեռք կու տայ պարապ տեղը անցունել իր կեանքը, խորհելով թէ ինչ պիտի ընէր եթէ աւելի ազէկ պարագաներու մէջ ըլլար: Ձշմարիտ արժանաւորութեան աէր մարդն անյաջող պարագաներն անգամ յաջողութեան միջոց կ'ընէ իրեն: Այսպիսի մարդ մը պարտութիւնը յաղթութեան կը փոխէ: Յաջողութիւնն այնչափ աւելի մեծ է որչափ աւելի փոքր միջոցներով և ձախող պարագաներու մէջ ձեռք կը բերուի: Հիմա ժամանակ է այս երկրին երիտասարդայ ճանչնալ իրենց կաչճանները կայ պարտքերը: Եթէ արժանաւոր քաղաքացիներ և արժանաւոր Բրիստոնեաներ ըլլալ կ'ուզեն, պարտին կարելի եղածին չափ օգուտ քաղել ներկայ պարագաներէն. պարտին ըլլալ համբերող, աշխատասէր, քաջասիրտ: Այնէն վիճակի մէջ դժուարութիւններ կան, բայց ճշմարիտ համբերութիւնը եւ արութիւնը մեծամեծ դժուարութեանց կը յաղթեն:

ԳԻՏՆԱԿԱՆ ՁՇՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆԵՐ ԵՒ ԳԻՏՆԱԿԱՆ ԿԱՐԾԻՔ

(Պերլինի համալսարանին ուսուցիչներէն եւ Գերմանացի գիտնոց երեւելիներէն մին, Տոք. Վիրգով, քանի մը ամիս առաջ բնագէտներու ժողովի մը մէջ ճառ մը խօսեցաւ: Համալսարանին ուրիշ մէկ ուսուցիչը հէքել առաջարկած էր աշխարհիս սկզբան եւ մարդկային ազգին վերաբերեալ քանի մը նոր գիտական կարծիքներ, ինչպէս Տարուբնականութիւնը, իբրեւ ապացուցեալ ճշմարտութիւն ընդունել եւ սորվեցնել Գերմանիոյ դպրոցներուն մէջ: Վիրգով դէմ կը խօսի այս առաջարկութեան, եւ յանուն ճըշմարտ գիտութեան կը մերժէ միտքերս հաստատեալ ճշմարտութեանց չհաստատուած կարծիքներ ընդունել: Յայտնի եւ զօրաւոր կերպով կը ցուցնէ թէ ինչ ճարտով գիտուն մարդիկ յառաջ տանելու են իրենց հետազօտութիւնները: Ուրախ է որ այս դարուս մէջ գիտուն մարդիկ ուզեն կատարեալ ազատութիւն իրենց հետազօտութիւններն յառաջ տանել ուր որ կը բաղձան, հրատարակել իրենց կարծիքները եւ վիճել անոնց վրայ սրչափ եւ կ'ուզեն, բայց կը բողոքէ բնագիտաց որ մանց դէմ որ կը պնդուին ընդունել տալ իրենց կարծիքներն իրրեւ ճշմարտութիւն, մինչդեռ ուրիշ բնագէտք այն կարծիքներուն դէմ տակաւին կը վիճին: Վերջովի ճառն ամբողջ չենք կրնար հրատարակել, բայց անոր մէկ մասը կու տանք մեր ընթերցողներուն:)

1.

Շուտով պիտի որոշուի սա խնդիրը թէ արդի գիտութիւնը տկրութեան մէջ ինչ ազդեցութիւն եւ զօրութիւն պիտի ունենայ: Յարդիս գիտուն մարդիկ կը վայելեն կատարեալ ազատութիւն, եւ կրնան անարգել խօսիլ եւ վիճել կենաց սկզբանը եւ ապառնի վիճակին վերաբերեալ խընդրոց վրայ: Այնենալն հարկ չկայ խորհելու թէ ինչ ընելու ենք որ աւելի ազատութիւն ստանանք քան զոր ունինք, քանզի մեր այժմու ազատութիւնը կատարեալ է. բայց հարկ է նկատել թէ ինչպես կրնանք ապահովել մեր այժմու ազատութիւնը: Որովհետեւ հիմա այս ազատութիւնն ունինք, ասկէ չի հետեւիր թէ պիտի ունենանք միշտ. կրնանք կորսնցնել զայն այնպիսի կերպով վարուելով որ մեր հետազօտութեանց վրայ ազգին վստահութիւնը վերնայ: Ըստ իմ կարծեաց մենք վտանգի մէջ կը դնենք մեր գիտնական ազատութիւնը յանչափս գործածելով զայն, այսինքն զեղծանելով այն ազատութեամբ. եւ կ'ուզեմ զգուշացնել որ իրրեւ ապացուցեալ ճշմարտութիւն ընդհանուր չտարածուին այնպիսի գաղափարներ որ լոկ ենթադրութիւն են գիտնոց:

Հիմա Գերմանիոյ մէջ ընդհանուր չանք կայ ազգային դաստիարակութիւնը նորոգելու, ընդարձակելու եւ զարդացնելու, ուստի եւ կարեւոր խնդիր է թէ մեր դպրոցաց, վարժարանաց եւ համալսարանաց մէջ ինչ բաներ պիտի ուսուցանին: Կ'ընդունինք եւ կը խնդրենք որ բնական գիտութիւնք ուսուցանին մեր բոլոր ուսումնարաններուն մէջ, բայց նախ մեր մէջ համաձայն ըլլալու ենք թէ ո՛ր վարդապետութիւնք իրրեւ գիտնական ճշմարտութիւններ պիտի ուսուցանին մեր ուսումնարանաց մէջ: Հէքել կ'առաջարկէ թէ աշխարհիս եւ մարդկային ազգին

սկզբանը վերաբերեալ քանի մը նոր կարծիքներ ուսուցուին : Եթէ այս կարծիքները բաւական ապացոյցներով հաստատուած են եւ արժանի են իրբեւ ապացուցեալ ճշմարտութիւններ ընդունուելու, ուսուցուելու են : Թէպէտ այն կարծիքները յեղափոխական են , թէպէտ անոնց ազդեցութիւնը հասարակ ժողովրդեան մտքին կրնայ վնասակար ըլլալ, բայց եւ այնպէս պարտինք սորվեցնել այն կարծիքները երբ անգամ մը կատարելապէս կը համոզուինք թէ ճշմարիտ են անոնք , բայց պարտինք ատելութիւն ունենալ թէ ճշմարիտ են :

Ոմանք կ'ըսեն թէ արդի կարծիքներուն գէշ հետեւանքներն, ինչպէս ընկերականութիւնը կամ հասարակականութիւնը , չատ կու գան մարդոց անկատար գիտութենէն կամ, սակէս ըսեմ, կէս գիտութենէն. բայց ես չեմ ամչնար գիտնոց այս ժողովին մէջ ըսել թէ ամէն մարդկային գիտութիւն կիսակատար է: Մենք ամէնքս որ զմեզ բնագէտ կը կոչենք՝ բնական գիտութեան քանի մը մասերը միայն սորված ենք : Մենէ ով գիտութեան բոլոր ճիւղերուն վրայ գիտնօրէն խօսելու պատրաստուած է : Քանի մը գիտնոց կարծիքներուն վրայ բարձր համարում ունինք , վասն զի անոնք նուիրած են զիրենք գիտնական նիւթոց մէկ դասին, բայց ուրիշ գիտնական նիւթոց վրայ աղէկ տեղեկութիւն չունին: Ես իմ բոլոր կենացս մէջ ջանացած եմ քիմիա սորվիլ , բայց եւ այնպէս կարող չեմ տակաւին քիմիագիտաց ժողովի մը մէջ այս մէկ գիտութեան վրայ ծագած բոլոր խնդրոց վրայ գիտնօրէն խօսիլ: Ժամանակ եւ ջանքով կրնամ որ եւ իցէ քիմիական խնդրոյ վրայ այն աստիճան հըմտութիւն ստանալ որ կարենամ այս գիտութեան մէջ որ եւ իցէ նոր գիւտ հասկընալ. բայց այսպիսի հմտութիւն մը ստանալու համար ստիպուած եմ մանաւոր ջանքեր ընել ամէն նոր առթի մէջ: Հիմա չունիմ այս հմտութիւնը , եւ երբ հարկ ըլլայ ինծի, պարտիմ նախ ստանալ զայն: Կարեւորագոյն բանը զոր սորված եմ քիմիայի մէջ՝ իմ տգիտութիւնս է: Հիմա գիտեմ ճշդիւ թէ ինչ է որ գէտ չեմ հասկնար: Եթէ գիտցած չըլլայի այս բանը, միշտ երկբայութեան եւ տատանման մէջ պիտի ըլլայի: Բայց որովհետեւ հիմա դիտեմ ճշդիւ թէ ինչ բան չեմ գիտեր, կը հասկնամ թէ ինչ բաներ սորվիլ ջանալու եմ: Կրթեալ մարդոցմէ շատերը սխալման մէջ կ'ինկնան, վասն զի չեն հասկնար թէ բնական գիտութիւնք այնպէս ընդարձակ են, եւ անոնց նիւթերն այնպէս շատ, որ մարդ մը չի կրնար անոնց բոլորը սորվիլ: Եթէ մարդիկ լաւ հասկնային իրենց կարողութիւններուն սահմանաւորութիւնը եւ իրենց տեղեկութիւններուն անկատարութիւնը եւ թերութիւնը , չէին աճապարեր տիեզերաց ծագմանը վրայ ընդարձակ եզրակացութիւններ հանել , յառաջ քան կատարելապէս սորվիլը եւ լուվին հասկնալը բուն իսկ այն նիւթերը որոնցմէ հանուած են այն եզրակացութիւնք : Ոմանք կրնան ըսել թէ հոգին ածխածին, ջրածին, թթուածին եւ բորակածին կոչուած նիւթոց յատկութիւնները որոշ գիտցուած չեն, այնպէս որ կարող ըլլանք հասկնալ թէ հոգին ինչպէս կրնայ անոնցմէ յառաջ գալ , չեմ կրնար ընդունել այն առաջարկութիւնը թէ այսպիսի վարդապետութիւններ ուսուցուելու են մեր ուսումնարանաց մէջ: Որովհետեւ տակաւին կարող չենք հաստատել թէ այնպիսի նիւթադրութիւնք ճշմարիտ գիտութիւն են, պարտինք երկար ատեն չարունակել մեր հետազօտութիւնները: Ուստի եւ ըսելու ենք մեր ուսումնարանաց վարժապետները. « Այս բաները դ սորվեցնէք : »

ԻՏԱԼԻՈՅ ՄԷՋ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆ

Իտալիոյ մէջ ճամբորդութիւն ընող Անգլիացի խմբագիր մը հետեւեալ տեղեկութիւնը կու տայ:

«Անցեալ օր շատ ազնուտ ժողովրդեան բազմութիւն մը խռնեալ տեսայ Վենետիկ Սուրբ Մարկոսի հրապարակը : Այս մարդիկը շատ լուռ եւ հանդարտ կը կենային, ուստի մօտ գացի հասկնալու համար անոնց հաւաքուելուն պատճառը, եւ տեսայ որ վիճակահանութիւն մը կը քաշուէր : Հրապարակին մէկ կողմը պատուհանի մը մօտ մարդ մը կը դարձնէր անիւ մը որուն մէջ տոմսակներու ծրարներ կային: Անիւը քիչ մը ժամանակ ետ եւ առաջ դարձուեցաւ, եւ ապա տոմսակ մը հանուեցաւ եւ տոմսակին վրայ նշանակուած թիւը կարդացուեցաւ բարձրաձայն : Ես այնպիսի տեղ մը գացի ուր կրնայի ժողվուած մարդոց երեսները տեսնել: Բազմութիւնն իտալացի ժողովրդեան ստորնադոյն դասերէն էր: Անոնց պատառած եւ հին հանդերձներէն, գունատեալ դէմքէն, եւ աղտոտ կերպարանքէն յայտնի էր անոնց յետին աղքատութիւնը : Բազմութեան դրեթէ կէսը կանայք էին: Բայց ամէնքն ալ մեծ ուշադրութեամբ կը նայէին այս վիճակահանութեան : Շատերն իրենց յետին աղքատութեան մէջ խնայութեամբ բաւական ստակ պահած էին վիճակահանութեան տոմսակի մը մէկ մասը կամ ամրողջը դնելու, եւ հիմա , վիճակահանութեան քաշուելու որոշեալ ժամուն, եւկած էին տեսնել թէ գումար մը չահելու բախտաւորութիւնը պիտի ունենային : Հարկաւ այնչափ բազմութեան մէջէն շատերն ունայն ելան , բայց ոմանք քիչ մը բան չահեցան , եւ վիճակահանութիւնը վերջանալուն պէս մարդիկ փողոցներուն մէջ սկսան չահող թիւերը հրապարակել:

Վիճակահանութեան սկզբնական ընդհանուր իտալիոյ մէջ կաթոլիկ եկեղեցին կը քաջալերէ այս բանը, եւ շատ անգամ վիճակահանութիւններ կը բացուին ի նպաստ եկեղեցեաց: Ազնուական եւ ռամիկ , հարուստ եւ աղքատ , կը գնեն վիճակահանութեան տոմսակներ : Բայց եւ այնպէս վիճակահանութեանց արդիւնքն ուրիշ բան չէ եթէ ոչ աղքատութիւն եւ թշուառութիւն ստեղծելը Ուղղութիւնը եւ գործակատարութիւնը կը նուազի , եւ ամէն մարդ առանց աշխատութեան ստակ չահելու կը փափաքի: Վիճակահանութեան սկզբունքն է յուսալ բան մը չահիլ առանց վճարելու անոր արժէքը, կամ լաւ եւս ըսենք՝ ձրի տէր ըլլալ ստացուածոց : Երբ ժողովուրդ մը այս փափաքը կ'ունենայ, ուղղութեան սկզբունքը կը կորսնի այն ժողովրդեան մէջ: Վիճակահանութիւն եւ խորտակութիւն ձեռք ձեռքի կ'երթան բոլոր աշխարհի վրայ: Չի կրնար ըսուիլ թէ Իտալիոյ մէջ չիտակ մարդիկ չկան : Ճշմարիտ է սակայն թէ Իտալիոյ խանութներուն եւ պանդոկներուն մէջ մարդ շատ ղգուշ եւ արթուն ըլլալու է , ապա թէ ոչ կը խաբուի : Երբ խանութպաններուն մէկ նենգութիւնը գտնելով կը յայտնես, նենգաւորն ամենեւին չի ընդիմիր եւ չամչնար, այլ ծիծաղելով կը խոստովանի նենգութիւնը եւ կ'ուղղէ, յուսալով որ նորին երթալով անոր խանութը պատահութիւն կու տաս քեզ խաբելու :

Ըսել չենք ուզեր թէ ուղղութեան այս ընդհանուր պակասութիւնը վիճակահանութեան ընդհանուր սիրոյն արդիւնքն է: Ուղղութեան պակասութիւնը կրնայ պատճառ կամ արդիւնք համարուիլ վիճակահանութեան սիրոյն : Ձիարդ եւ իցէ , սա ստոյգ է թէ Իտալացիք բախտի խաղը շատ կը սիրեն, եւ թէ հասարակ ժողովրդեան մէջ չիտակ մարդ հազիւ կը կը գտնուի :»

Ա Յ Լ Ե Ւ Ա Յ Լ Ր

Հաշուուած է թէ Զմիւռնիոյ գաւառին մէջ տարին իրբ 7,000 000 քաշ չամիչ յառաջ կու գայ : 1876 ի օգոստոսէն մինչեւ 1877ի յունիս 30, 1,343,000 տուփ չամիչ եկաւ Մալակայէն Անգլիա , մինչ նախընթաց տարին նոյնչափ ժամանակի մէջ եկած էր 977,320 տուփ :

Անգլիոյ Հնդկաստանի օրէնսդիր ժողովին մէջ, Կալկաթա, մօտերս հաշիւ ցուցուեցաւ որ անցեալ հինգ տարուան մէջ տուի համար եղած ծախքը հասաւ 16,000 000 Անգլիական լիրայի : Վերջին տուին ծախքը եղաւ 9,250,000 Անգլիական լիրա : Տուի դէմ մշտատեւ ապգային ապահովութիւն մը հայթայթելու համար կառավարութիւնը խորհած է ածան երկաթուղիներ եւ ջրանցքներ չինել բոլոր երկրին մէջ :

Անգլիական թերթ մը երկաթուղեաց արագութեան վրայ ստոյգ աղբիւրէ առնելով սա տեղեկութիւնը կու տայ : Անգլոյ երկաթուղիներէն մէկուն վրայ չոգեշարժ կառք մը անցեալները դնաց ժամը 78 մղոն . ուրիշ մը տասնուվեց կառօք՝ ժամը 75 մղոն : Ուրիշ երկաթուղի վրայ չոգեշարժ կառքեր չորս կամ հինգ կառօք գացած են ժամը 66 մղոն : Ուրիշ երկաթուղի մը կը գործածէ չոգեշարժ կառքեր որ տասնուարար ժամը կ'երթան մին 68, մէկ ուրիշը 70, եւ դարձեալ մէկ ուրիշը 72 մղոն :

Թուղթի արուեստահանդէս մը պիտի բացուի Պերլին յուլիսի 16ին եւ պիտի տեւէ մինչեւ 31 օգոստոսի : Այս արուեստահանդէսը հանուելու նիւթերը ուղիղ կարգ պիտի բաժնուին , այսինքն՝ 1. Թուղթ չինելու համար գործածուած պարզ նիւթերը, 2. Մեքենաները եւ գործիքները , 3. Թուղթերուս պլլեայլ տեսակները, 4. Մանաւորապէս տպագրութեան , պատեր պարդարելու եւ ուրիշ տոնոյ նման թուղթեր , 5. Թուղթէ չինուած պլլեայլ բաներ , 6. Արուեստից կարէնքերուս համար գործածուած թուղթեր , 7. Գիրի եւ գծագրութեան թուղթեր , 8. Գիրքեր եւ ուրիշ բաներ որ թուղթի պատմութեան կը վերաբերին : Ամենէն աղէկ թուղթ չինողներուն մըրցանակներ պիտի արուին :

ՆԻԿՈՄԻԴԻԱՅԷՆ ՆԱՄԱԿ ՄԸ

Տոք· Մկրտիչ Գրիգորեան որ իրբ 7 տարի Ամերիկա մնալով բժշկական արուեստը սորվելէ եւ քաջ տարի մը առաջ իւր հայրենիքն Եւդոկիա դարձած եւ այն կողմերը բժշկութեամբ պարապած էր , մօտերս իւր բնակութիւնը հոս հաստատեց, եւ յոյս կուտայ մեզ թէ քաղաքիս մէջ օգտակար մէկը պիտի ըլլայ, եւ ազգին պատիւ պիտի բերէ :

Ս. Դ. ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

Նիկոմիդիա, մարտ 21, 1878

ՄԱՐՍՈՒԱՆԷՆ ՆԱՄԱԿ ՄԸ

Ամսոյս 11 ին եւ 12 ին քաղաքիս Ամերայանական ժողովրդեան մանկանց դպրոցին տարեկան քննութիւնը կատարուեցաւ ի ներկայութեան աւելի քան 400 անձանց, եւ իրբ 140 աշակերտք քննուեցան Հայերէն, Թուրքերէն եւ Անգլիարէն պլլեայլ դասերու մէջ :

Աշակերտք բոլոր դասերու մէջ յաջող քննութիւն տուին, եւ երեք լեզուէ խօսքեր եւանդուն կերպով արտասանելով պատկեցին իրենց ուսուցչաց աշխատութիւնները յուրախութիւն համայն Ամերայանական եղբարց :

Ազգովին մեր շնորհակալութիւնը կը յայտնենք յիշեալ մանկանց ուսուցչաց Պար. Գրիգոր Պատմաճեանի, Պար. Գ. Ծերուկեանի եւ Պար. Ռափայէլ Գէորգեանի:

Կը մաղթենք որ Տէրն արդիւնաւոր ընէ այս ուսուցչաց, ինչպէս նաեւ իր այգւոյն մէջ աշխատող բոլոր ուրիշ գործաւորաց ջանքը :

Ի դիմաց հոգաբարձուաց ժողովոյ
ՅԱԿՈԲ Յ. ԹՈՒՄԱՅԵԱՆ

Մարսուան, մարտ 5/15, 1878

ԵՐԶՆԿԱՅԻՆ ՆԱՄԱԿ ՄԸ

Անցեալ տարւոյ 39 թիւ Ամերայերի մէջ Գ. Պարոնեան ստորագրութեամբ հրատարակուած նամակ մը կը ծանուցանէր քաղաքիս մէջ Թորգոմեան վարժարան անուանի երկսեռ վարժարանի մը բացումն եւ կը նկարագրէր նոյն տարւոյն մէջ կատարուած քննութիւնները : Ցիշեալ նամակին մէջ ըսուած էր նաեւ թէ, «Այժմ օգերուն տաքութեանը եւ աշակերտաց մեծագոյն մասին օդափոխութեան գացած ըլլալուն պատճառաւ մինչեւ յիշեալ օգոստոսի դադարումէ, երբ օգերը կը փոխուին, դասախօսութիւնք նորէն սկիզբ սկսին ըստ առաջնոյ կարգին» Յաւելով կը ծանուցանեմ որ յիշեալ պարապուց օրերը չերացած քաղաքիս մէջ մահաբեր հիւանդութիւն մը ճարակեցաւ , որ ցարդ կը չարունակէ կոտորած ընել, եւ այս առտուածային հարուածին յաջորդեցին ցուտագին առանամանեաց օրեր: Ուստի Թորգոմեան վարժարանին ժրաջան դաստատուն Ցարութիւն Գ. Տօնամոսեան ակամայ ստիպուեցաւ վերջ տալ կիրակնօրեայ մասնաւոր քննութեանց : Սակայն նախորդ տարւոյ 23ին գեղացիկ օրն, որ Հայ ազգին անմահ բարերարաց , Սրբոց Վարդանանց յիշատակութեան օրն էր, այն վարժարանի տանուտէր ի նշան իւրեանց երախտագիտական եւ հայրենասիրական զգացմանց գեղեցիկ հանդէս մը կատարեցին: Այդ հանդիսին մէջ գողտրիկ երգեր երգուեցան եւ ճառեր կարդացուեցան յուրախութիւն հանդիսականաց, որոնք ծափահարութիւններով եւ կեցցէ աղաղակներով արձագանգ տուին երգերուն եւ ճառերուն :

Այդ հանդիսին յաջորդեց աղջկանց հայկարանութեան եւ թուաբանութեան դասերուն քննութիւնը: Այս քննութեան մէջ իրենց քաջ պատասխաններովը նշանաւոր հանդիսացան Վարդանոյշ Սարայտարեան, Մարգրուհի Ադամեան եւ Վարդուհի Թորոսեան օրիորդները: Նոյնպէս արուս աշակերտաց քննութիւնը կատարուեցաւ, եւ Զօրարարէլ եւ Տիգրան Տօնամոսեանց, Ս. Յ. Ալամֆարեան, Ե. Ս. Արապկիրլեան, Ն. Ե. Փայթօնճեան, Մխիթար Աստուածատուրեան եւ Ռուբէն Ադամեան պատանիք շատ գոհացուցիչ պատասխաններ տուին քննչաց հարցմանցը : Յետ ատարման քննութեան կեսարացի պատանեակ մը տաճկերէն լեզուաւ ճառ մը կարդալովշնորհակալութիւն յայտնեց հանդիսականաց որ իրենց ներկայութեամբը վարձատրեցին վարժարանին դաստատուն եւ աշակերտները: Հուսկ յետոյ քննիչներէն Մկրտիչ Հայկունի էֆէնտի պատուական ատենաբանութիւն մը ընելով յիշեց տգիտութեան եւ անվարանութեան երեսէն Հայ ազգին կրած վնասները եւ խօսքն առ աշակերտս ուղղելով այսպէս յարեց· «Մանկունք, Հայ ազգին մեծամեծ վնասներուն դարմանն պիտի հանդիսանաք դուք, դուք՝ որոնց վրայ դրած է Հայ ազգն իր յոյսը: Ատուած ի ձէնջ պիտի յարուցանէ ղեւոնդներ եւ վարդաններ :» Ցիշեալ

ատենապանն իր չնորհակալութիւնը յայտնեց առ դասատու Թորգոմեան Վարժարանին, պատուելի Ցարութիւն Տօնաթոսեան, որ իր ներամոց յանձնուած աշակերտաց յառաջադիմութեան եւ բարի դաստիարակութեանը համար ջանք զլացած չէ։

Թ. ԴԱՒԻԹ ԲԻՋԵԱՆ

Երզնկա, մարտ 9, 1878

ՓԻՒՐՏԻՍՏԱՆ

Ընտանեանէն առնուած նամակներուն նայելով այն տեղի սակաւաթիւ ժողովուրդը առաւաձեռնութեամբ կու տայ Տէրոջը համար։ Ընտանեացիք ամէն տարի իրենց կամօքը տուրքերնին կ'աւելցնեն Միսիոնեան բեռը թեթեւցնելու համար։ Այս տարի ամիսը 40 դահեկան աւելցուցին իրենց տրոցը վրայ, եւ անոնց բոլոր հոգեւոր տուրքը տարին 3,000 դահեկանի կը հասնի։ Պատ. Դավիթ Հետեւեալ կերպով կը գրէ.

«Տրաունէչ չկայ, ամէն տարեգլխոյ ժողովին կ'ըսեմ թէ ամէն մարդ ազատ է տակ տալու կամ չտալու, դրուելու կամ չդրուելու, այսու ամենայնիւ մէկը ետ չկենար տալէ։ Տէրը իւր գործը կ'օրհնէ։ Սուրբ հոգւոյն այցելութեամբը անհոգները, սիսալմունքի մէջ եղողները, յանցաւորները, յոսահատները եւ տրտմածները արթնցան, ուղղուեցան եւ միսիոնարուեցան։ Երիտասարդներ, քոյրեր, նաեւ տղայք ժողովներու մէջ խօսեցան իրենց վիճակին վրայ։ Եկեղեցւոյ անդամները արթնցան, ուրախացան ու զօրացան։

Աղքատ որբեւարի կին մը նախատելով եւ հայհոյելով շատ նեղութիւն կու տար իր կոյր որդւոյն որ մեր եկեղեցւոյն անդամ է, եւ շատ սիրելի եղբայր մ'է։ Այս կինը ամէն հաղորդութեան ներկայ կը դանուէր, եւ պաշտօնը դեռ չկմնցած դուրս կ'ելլէր բարկանալով եւ պոռալով թէ՝ ինչո՞ւ ինծի ալ չեն տար՝։ Աղօթքի շաբաթուան վերջի կիրակին հաղորդութիւն պիտի ըլլար։ Լսեցինք թէ այն կինն որուէր եւ ուրիշներուն ըսեր է թէ եթէ այս անդամ ալ իրեն հաղորդութիւն չտրուի, իր փոքր տղան դալրոցէն պիտի հանէ եւ կոյր տղէն ալ պիտի բաժնուի։ Հաղորդութեան կիրակին նախորդ շաբաթ օրը կոյր որդին հիւանդացաւ, ուստի մայրն սկսաւ խորհիլ թէ գուցէ տղան մեռնի, եւ ինք անոր չատ նեղութիւն տուած ըլլալուն համար Քրիստոսէն մերժուի, եւ սատանային իշխանութեանը տակ իյնայ։ Աստր վրայ կ'աղօթէ իր որդւոյն անկողնոյն քով, եւ կ'որոշէ իր ընթացքը փոխել։ Հետեւեալ օրը հաղորդութեան առտեն չատ հանդարտ կեցաւ մինչեւ վերջը, եւ ելլելէն ետքն ալ չբարկացաւ։ Անկէ ետեւ իրաւ իր ընթացքը փոխեց, եւ կանանց ժողովներուն մէջ աւելի անուշ խօսողներէն մէկն եղած է. կրկին եւ կրկին իր վիճակը խոստովանած եւ աղօթք խնդրած է։ Եղբայրներն ու քոյրերը մեծապէս զարմացան եւ ուրախացան այս փոխոխութեանը վրայ, որ աւելնուն վրայ աղէկ ազդեցութիւն ըրաւ։»

Թըլ կըշռած դիւղին քարոզիչը այսպէս կը գրէ Պատ. Դավիթ.

«Ամէն հոս եկած օրէս ի վեր չատ չնորհակալ եմ որ Աստուած իմ հետս եկաւ, ու կը դործէ ամենուն մէջ։ Բնաւ չաղօթողները կ'աղօթեն, եւ մինչեւ անդամ ոմանք գիշերը կու գան հարցնելու թէ ինչ ընեն որ փրկուին. լալ եւ ողբալ չատ կայ, ամէնը չեմ կրնար գրել։»

* * *

Խարբերդ, մարտ 16, 1878

Ուրախութեամբ կը հրատարակենք վերի նամակներու քաղուածներն որ կը ցուցնեն թէ ուր որ մեզքն աւելի եղաւ, հոն ալ աւելի եղաւ Աստուծոյ չնորհքը, եւ թէ աղքատութեան եւ նիւթական թշուառութեան մէջ Աստուծոյ միսիոնարութիւններն երջանիկ կ'ընեն զանոնք որ անոր կ'ապաւինին։

Կը յուսանք թէ Բրիստոսի գործին բարեկամները պիտի չմոռնան զանոնք որ հաւատարմութեամբ կ'աշխատին Բիւրատիստանի խորերը, այլ պիտի չարունակեն օգնել անոնց։ Մեր ընթերցողք յիշելու են թէ Բիւրատիստանի մէջ Աւետարանի քարոզութեան գործը սկսած է եւ կը չարունակուի Սարբերդի եկեղեցեաց Միսիոնեան միջոցաւ, եւ թէ յիշեալ Միսիոնն առատաձեռն օգնութեան արժանի է։

ԽՄԲԱԳԻՐ ԱՒԵՏԱԲԵՐԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ԽՕՍՔ ԱՌ ՏՂԱՅՍ

Տղայք, ապրիլ ամիսը մտաք։ Այս ամիսը ձեզի ինչ բաներ պատրաստած է։ Գիտէ՞ք, երբեմն երբեմն եւ անուշահոտ վարդեր եւ կակաչներ պատրաստած է ձեզի։ Դալրոցին պարապած ժամերը երբ մարգագետնին վրայ կը խաղաք եւ գիտէ՞ք ծաղիկներ կը քաղէք, նայեցէք որ իրարու հետ սիրով վարուիք։ Զգուշացէք ձեր խօսքերուն։ Թող ձեր խօսքերը վարդի վրայ կեցող սոխակի քաղցր ձայնին պէս ձեր ընկերներուն եւ ձեզի մօտ դտնուող ուրիշ մարդոց ուրախութիւն եւ հաճութիւն պարգեւեն։ Որովհետեւ Աստուած գարնան գիտէ՞ք ծաղիկները կը չնորհէ ձեզի, ձեր սիրտերը միշտ չնորհակալութեամբ լի ըլլան, եւ հայհոյանքէ ու կռուէ զգուշանալով անմեղապար վայելեցէք Աստուծոյ պարգեւները։ «Ով որ իր լեզուն կը զսպէ, իր դլուխը կ'ազատէ» խօսքը թերեւս կարդացած էք կամ պիտի կարդաք։ Իսկ թէ ինչ պիտի ըլլայ անոնց վիճակը որ իրենց լեզուն զսպել չեն դիտեր եւ անհամբեր են, օրինակ մը ձեզի ցուցնեմ։

Ժամանակաւ երկու թռչուն եւ անոնց բարեկամ կրայ մը, լճի մը ջուրին մէջ կ'ապրէին։ Որովհետեւ վախ կար թէ լիճը պիտի ցամաքէր, այն երկու թռչունք որոշեցին ուրիշ լիճ մը երթալ որոյ ջուրն առատ էր։ Թռչունք որ թեւեր ունէին՝ թռչելով կ'երթային ուր որ կ'ուզէին. բայց հէք կրան թեւեր չունենալով, նաեւ ոտքէ ամանի մը մէջ փակուած ըլլալով, ոչ միայն թռչիլ, քալել անդամ դիւրաւ չէր կարող։ Կրան իր դիտուն դալուէ ձախորդութեան վրայ խորհելով, սկսաւ ողբալ. «վայ ինձ,» կ'ըսէր, «եղկելւոյս. այս ինչ ձիւն եկաւ դլուխս. կրակը պիտի սատեց եւ թեւ չունիմ որ թռչիմ։» Թռչունները չկրցան դիմանալ կրային հեծեծանացը որ փոխանակ արտասուաց արիւն կու լար։ Կրային այս երկու հաւատարիմ դրացիներն անոր ըսին. «Քեզի համար աղէկ բան մը խորհեցանք. մենք փայտի մը երկու ծայրերէն կը բռնենք, դուն ալ բերնովդ այն փայտին մէջտեղէն կախուէ, մենք քեզ ուրիշ լճի մը քով կը տանինք ապահով։ Բայց ճամբան բերանդ բանալու չես. եթէ բանաս չատ գէշ կ'ըլլայ քեզի։ Ճամբան քեզի դէմ չատ բաներ պիտի ըսուին. ոմանք 'վայ' պիտի կանչեն, ոմանք 'Տեսէք, տեսէք, կրան կը թռչի,' պիտի գոչեն. դուն այս խօսքերէն մէկուն ականջ մի դներ, եւ բերան մի բանար։» Թռչուններուն այս խորհուրդը երկնաւոր ձայնի մը պէս եկաւ կրային. «Ուրիշներն ինչ որ կ'ուզեն՝ թող ըսեն,» ըսաւ, «ամենեւին բերանս չեմ բանար։» Թռչուններն ըստ իրենց խոստման փայտի մը երկու ծայրերէն բռնեցին, կրան ալ բերնովը փայտին մէջտեղէն բռնեց։ Ըստ առակին թէ, «Գետեր կը կենան, մարդոց բերանը չի կենար,» կրային թռչիլը տեսնողները սկսան ծաղր ընել։ Կրան բնական բարձրանալէն առաջ, իրեն դէմ ըսուած նախատալի խօսքերուն չկրնալով համբերել եւ թռչնոց խրատը մոռնալով, բերանը բացաւ փոխանակ թշնամանաց թշնամանք հատուցանելու։ Առաջին անդամն ալնս չտեսաւ, քանզի փայտը բոլորովին չթողուց բերնէն. բայց երկրորդ անգամն փայտը բոլորովին թող տալուն համար բարձրէն ինկաւ եւ հազար կտոր եղաւ։

Սիրելի տղայք, իւր վարժապետին կամ մօրը խրատը մտիկ չընող տղան այս կրային պէս կը կորսուի։ «Տէր, ձվ պիտի կենայ քու սուրբ լեռանդ վրայ։ Ան որ անմեղութեամբ կը քալէ, ու արդարութիւն կը գործէ, եւ ճշմարտութիւն կը խօսի իր սրտին մէջը, ան որ լեզուովը չզրպարտեր, ընկերին չարութիւն չըներ, եւ իր դրացիին վրայ նախատինք չդներ» (Սաղմ. ժե. 1—3)։

Ձեր հաւատարիմ բարեկամը

Ա. ՆԵՐՍՈՅ Մ.

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ

Ի ՎԵՐԱՅ ՀԻՆԳ ԽՈՐՀՐԴՈՅ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

(Ա-եաթաբէդի 13 ընտան ղարուանախումբեան)

4. Կարգին ատիճանաց զոյլը թողլով միայն քահանայական ձեռնադրութեան նիւթին վրայ խօսելու տեղ ունիմք։ Արդ «Իսկ նիւթ քահանայութեան առ Լատինս է տուչութիւն սիկհայն ընդ դիւնայ, եւ մաղզմային՝ ընդ հացի, եւ դրութիւն ձեռաց, զի իցեն երկու մասնական նիւթք յորոց կացուցանի մի բոլորական նիւթ . . .։ Իսկ առ Յոյնս է միայն դրութիւն ձեռաց, առանց տուչութեան գործեաց յիշատակելոյ» (Պիւզ. Գ. 407)։ Վանորայ կաւանդէ եւ վարդապետարանն (Ընդ. Ուղ. եկեղեցւոյ 136) թէ «Կարգին զգալի նշանը (նիւթը) ձեռնադրութիւնն է», եւ այն՝ եպիսկոպոսէն «որոյ հետ քահանայական ժողովն ալ կրնայ ձեռք դնել։» Նաեւ կը մեղադրէ Հռովմէական եկեղեցին, որ «որոշ վարդապետութիւն մը չունի թէ խորհրդոյն նիւթը ինչ բանի վրայ կը կայանայ։ Առաւելագոյնքն ոմանք ձեռք դնելն է կ'ըսեն. ոմանք օծութիւնը, ոմանք ալ խորհուրդը կատարելու ժամանակին յարակից զանազան առարկաները։» Այս եւ այս մեղադրանաց կենթարկին Հայք, քանզի Յակոբ պատրիարք կաւանդէ (ի Բրիս. ուսանելի 339) թէ «Կարգին նիւթն է օծումն (սահմանեալ տեղեաց) եւ պատշաճաւոր գործածելիքն, որ կատարին ի ձեռն կարգառուին ի չօչափել։» Եւ Բնն. կրօնագիտութիւնը (երես 508) թէ «Կարգի խորհրդոյ նիւթը ձեռնադրութիւնը է . . . քահանայք գարձուցանեն զնուիրեալն դէպ յարեւելս եւ դնեն զձեռս (իւրեանց) ի վերոյ թիկանցն, եւ եպիսկոպոսն դնէ զաջն ի վերոյ գլխոյն։»

5. Հիւանդաց կամ վերջին օծման խորհրդոյ նիւթոյն վրայ եղած տարբերութիւնը երկար վիճաբանութեան առիթ եղած են ի միջ եկեղեցեաց։ Քանզի «Մերձաւոր նիւթ վերջին օծման է օծումն հիւանդին,» կըսէ Պապական աստուածաբանն Պիլվարդ։ (Հատոր Գ. երես 392, 393)։ Եւ ըստ վարդապետարանի Յունաց (Ուղ. ընդ. եկեղեցւոյ 144), «Այս խորհրդոյն արտաքին նշանը (նիւթը) իւղով օծելն է» միայն։ Այլ ըստ Միք. վար. Սալլանդեանց (կրօնագիտ. թիւ 172), «Նիւթ արարողութեանս է իւղն եւ դրութիւն ձեռաց։» Նաեւ ըստ Բննակ. կրօնագիտութիւն (506, 508 երես) սոսկ «օգտակար արարողութիւն մը է օրհնեալ իւղոյն օծութեանը.» եւ «իրրեւ անհարկաւոր պարագայ մերժուեր է (Հայոց) եկեղեցիկն . . . ուստի այս խորհրդոյն նիւթն է ձեռնադրութիւնը» քահանային, երբ կ'ըսէ, «Փարատեա զցաւս, եւն։»

Ըստ ածներէն յայտ է թէ Լատինք եւ Յոյնք հիւանդին օծումը էական եւ հարկաւոր մաս կը համարին խորհրդոյս՝ այն սկզբան վրայ հաստատելով, թէ առաքեալք «օծկլին զհիւանդս»։ Վասն որոյ Բննակ. կրօնագիտութիւն, (երես 506—508), կը հաստատէ թէ իւղոյ գործածութիւնը հարկաւոր չէ, «զի Քրիստոս որ առանդողն է խորհրդոյս՝ բնաւ իւղով չօծեց հիւանդները։ Առաքեալք ալ ոչ միշտ իւղ ի կիր առնուին, եւ բազում անգամ առանց իւղոյն օծութեան կկատարին հիւանդաց այցելութիւնը։» Իսկ վաւերացմանը կրօնական ժողովոյ հրատարակեալ Տէրոյենցի Բրիստոնէականը կուսուցանէ թէ «հիւանդը յատկապէս օրհնեալ իւղով (ոչ թէ մեռնուս) օծել կայ» խորհրդոյս գործադրութեանը մէջ, իսկ Հայոց եկեղեցւոյն մէջ այս օծումը խափանելոյ մասնաւոր պատճառներ են եղեր. զոր կընդունի եւ Միք. վարդ. Սալլանդեանց։ Սակայն Բննական կրօնագիտութիւն կընդդիմանայ ասոնց, թէ Հայաստանեայց եկեղեցւոյ մէջ ի Լուսաւորչէ անտի երբէք օծումն չէ գործածուեր։ Յակոբ պատրիարք եւս ընդդէմ կելլէ առաջնոյ ըսելով, թէ «Այս խորհուրդս (օծումը) ոչ է խափանեալ, այլ միայն ժամանակն փոխեալ, որ կը դրուի հետ դրոշին» կամ մկրտութեան (Բրիս. ուսանելի, 336) պատճառելով թէ «զի մի յանկարծակի մեռանելով ոք զրկեսցի ի խորհրդոյն յայնմանէ,» որպէս Գրիգոր Տաթեւացին ասէ (Զէն հոգեւոր, երես 214, եւ վէմ հաւատոյ, 164, եւն)։ Կերեւի թէ կմոռնայ ինքն իսկ ինչ որ կըսէ Նարեկի մեկնութեան մէջ (երես 684) թէ, «Իւղն վերջին օծմանն է մի միայն իւղ ձիթենոյ» մինչ դրոշինը մեռուն է որ այլ բաղադրութիւն մ'է։ Զայս դիտնալով «ոմանք առնուն ի տեղի վերջին օծմանն զԱւագ հինգշաբթի ոտնլուան,» կըսէ նոյն ինքն Յակոբ պատրիարք (անդ). յորում ոմանց ոտքը կարագով կօծեն, երեսը մածունով (ըստ սովորութեան Ակնոյ), Ասոնց ալ կընդդիմանայ Բննակ. կրօնագիտութիւնը ըսելով թէ «Հիւանդաց օծութեան իւղը ուրիշ է մեռոնէն, եւ յատկապէս յօծութիւն հիւանդաց կ'օրհնուի» չէ թէ ոտնլուաց ժողովրդոյ համար։

Յայտնի է թէ ի Հայս հիւանդ օծելու այս արարողութիւնը չկենալով խորհուրդը ջնջեալ կը համարի ի Յունաց եւ ի Լատինաց։ Ուստի երբ պապականացեալ Հայք Հայոց եկեղեցին դառնալ ուզեցին յհուն տարի առաջ, Հրաւէր սիրոյ պայմանագրութեան մէջ ծանուցաք թէ եօթը խորհրդոց մին է «Վերջին օծումը, զոր պարտ է մատակարարել ծանր հիւանդաց՝ օծմամբ իւղոյ ձիթոյ օրհնեցեալ ի քահանայէ։» Եւ ըստ պայմանագրութեան «Օրհնեաց պատրիարքն կիւղն վերջին օծման,» կըսէ Պէրպէրեան (Պատմ Հայոց Գլ. ԼԱ.), «եւ յեկեղեցիս ինչ առաքեաց զի որք ի հիւանդաց յօժարին առնուլ զայն խորհուրդ, երիցունք օծցեն զնա անխափան։» Եւ ահա զայսպիսի դէպս ակնարկելով է որ Բննակ. կրօնագիտութիւնը, (երես 506) կըսէ թէ «Ատեն ատեն հարք եկեղեցւոյն (Հայոց) ստիպեալ մերթ Յունական եւ մերթ Հռովմէական բռնութիւններէն այլոց Քրիստոնէից նմանելոյ՝ միաձեւելու համար գուն գործած՝ փորձ փորձած են սահմանադրել զայն, այլ ամէն անգամ ալ իրր օտարոտի սովորութիւն՝ իրրեւ անհարկաւոր պարագայ մերժուեր է եկեղեցիէն։» Եւ ընդ նմա հիւանդաց օծմանն նիւթոյն վերաբերեալ չատ մը խնդիրներ, որք դեռ վիճաբանութեան առարկայ են ընդ Լատինս եւ ընդ Յոյնս, դուրս են ձեռնուեր ի Հայոց եկեղեցւոյ։ Ուստի եւ մեք զանանք դուրս կը թողումք մեր այս յօդուածէն, որ մանաւանդ Հայոց կը վերաբերի։

Ա. Մ. ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ

Ակն, 1878

ՔԱՂԱԲԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ապրիլ 4 յուն Յուն. և ապրիլ 16 ըստ Լատ., 1878

ԼՈՐԴ ՍԱԼԻՍԲՈՒՐԻԻ ՇՐՋԱԲԵՐԱԿԱՆԸ

Ա յս չրջաբերականն երեւան կը հանէ շատ բաներ որ առաջ մութ էին, եւ յայտնի կը բացատրէ թէ ինչ է Անգլիոյ կառավարութեան նպատակը Րուսիոյ հետ ըրած բանակցութեանց մէջ։ Յիշեալ չրջաբերականը կը յայտնէ նաեւ Անգլիոյ եւ Րուսիոյ վէմը տէրութեանց ժողովոյ քննութեան ենթարկուելի նիւթոց նկատմամբ։ Անգլիա պահանջեց Րուսիայէն ընդունել թէ տէրութեանց ժողովին իրաւունք ունի որոշելու դաշնագրին այն յօդուածներն որ քննութեան պէտք ունին, բայց Րուսիա յայտարարեց թէ իր իրաւունքն էր որոշել թէ տէրութեանց ժողովոյ մէջ դաշնագրին որ յօդուածները քննութեան ենթարկուելու են։ Րուսիոյ պահանջումը չափազանց կը թուի, բայց եթէ Անգլիա այս մասին բան մը ըսած չըլլար, եւ գոհ ըլլար որ քննութեան ենթարկուելի յօդուածները տէրութեանց ժողովը որոշէ, կարելի է թէ Րուսիա յիշեալ պահանջումը պիտի չընէր։

Սակայն հաւանական է թէ Րուսիա յառաջուց կը տեսնէր որ Անգլիոյ կողմէն յարուցուած այս խնդրոյն տակը շատ մը դժուար խնդիրներ կային, զորս լորտ Սալիսպուրիի չրջաբերականն երեւան հանեց։ Լորտ Սալիսպուրի Սան Սթէֆանոյի դաշնագրին այս կամ այն յօդուածին դէմ միայն չառարկեր, այլ բոլոր դաշնագրին դէմ կը խօսի։ Կ'ըսէ թէ ըստ դաշնագրին Պուլկարիոյ նոր վարչութիւնը Րուսիոյ վարչութեան կը նմանցուի, թէ Թեսալիա եւ Եպիրոս, Սեւ ծովը եւ Հայաստան Րուսիոյ ազդեցութեան ներքեւ կը դրուին եւ թէ պատերազմի տուգանաց խնդիրը Թուրքիոյ վրայ ճնշում բանեցնելու իրրեւ միջոց կը պահուի, ուստի եւ դաշնագիրը գործելու անկախութիւն չի տար Թուրքիոյ։ Սակայն Նեղուցներուն, Սուէյշի ջրանցքինեւ Պարսկային ծոցին մէկ մասին վրայ բացարձակ իշխանութիւն ունեցող կառավարութեան մը գործելու անկախութիւն չի տար Անգլիոյ կառավարութեան, վասն զի յիշեալ բոլոր կէտերուն մէջ Անգլիա մեծամեծ չահեր ունի։

Ա յսպէս կը տեսնուի թէ Անգլիա եւ Րուսիա ինչպիսի վէմի բռնուած են։ Մէկ կողմէն Անգլիա կը պահանջէ որ Սան Սթէֆանոյի դաշնագրին մէջ մեծամեծ փոփոխութիւններ մացուին, իսկ միւս կողմէն Րուսիա չուզեր թողուլ որ յիշեալ դաշնագրին մէջ ո եւ իցէ կարեւոր փոփոխութիւն ըլլայ. ահա այս երկու պահանջումներն իրարու հետ հաշտեցնել անյուսալի կը թուի։ Բայց եւ այնպէս կարճաքիմ լրտեսը պատասխանելով լորտ Սալիսպուրիի չրջաբերականին ըսած է թէ Սան Սթէֆանոյի դաշնագիրը նախապատրաստական դաշնագիր մ'է միայն, եւ կարելի է զայն բոլոր տէրութեանց չահերուն համաձայնեցնել։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ա.ՀՄԵՏ Վէֆիք փաշա անցեալ չորեքշաբթի հիւանդ ըլլալով քանի մ'օր չկրցաւ Բ. դուռը գալ։

— Պասիրէթ կ'ըսէ թէ կայսերական գործակատար կարգուած է։ կ'ըսուի թէ այսուհետեւ Րուսիա դեսպանին պիտի չդրկէ ի Պոլիս, եւ ազգային մէջ Թուրքիոյ հետ Րուսիոյ գործերն անցելոյն մէջ եղածին չափ ծանր չըլլալով գործակատարի մը միջոցաւ պիտի տեսնուին։

— Պասրայի երեւելի բնակիչները ծանր գանգատներ կ'ընեն յիշեալ գաւառին կուսակալ Նասիր փաշայի դէմ, եւ անոր դատաստանի ենթարկուիլը կը խնդրեն։ Վազքի լրագիրը ըսած է թէ Նասիր փաշա թէ կառավարութեան եւ թէ անհատից տասակները չափազանց է։ Ասոր վրայ Նասիր փաշա դատ բացած է Վազքի լրագրին արտօնատէրին դէմ։

— Րուսիոյ պատերազմական գերիներն որ դեռ կը պահուէին հոս, մօտերս արձակուեցան։ Րուսիա գանուղ Օսմանեան գերիներն ալ կամաց կամաց պիտի դառնան հոս։

— Կ. պոլսոյ բնակչաց համար շատ կարեւոր խնդիր է գալթականաց խնդիրն, եւ շատեր կը խորհին թէ ինչպէս կարելի է Պոլսոյ բնակիչներն ազատել այն հիւանդութեանց կատրածէն, որ ճարակած են գալթականաց մէջ։ Կառավարութիւնը գալթականները փոքրաւն Ասիոյ այլեւայլ կողմերը կը ղրկէ, եւ կը խորհի գալթականաց մէկ մասն ալ Ալէմտաղի բարձանց վրայ բնակեցնել, մինչեւ որ կարելի ըլլայ զանոնք ալ դուրս ղրկել։ Սակայն գալթականք միանալով ազերագիր մը մատուցած են վեհ. Սուլթանին, եւ թոյլտուութիւն խնդրած են հոս մնալու մինչեւ որ կարենան դառնալ իրենց տեղերը։ Թերեւս թոյլ պիտի տրուի գալթականաց հոս մնալ։ Սակայն գալթականք Պոլսոյ որ կողմն ալ բնակին, հոն կ'ըլլայ աղտեղութեան կեդրոն մը որ միանգամայն հիւանդութեան կեդրոն է։ Քանի որ ամառ օրերը կու գան, կը վախցուի թէ ծաղիկ եւ ժանտատենդի վրայ, որ հիմա բաւական ճարակած են քաղաքիս մէջ, ուրիշ նորանոր հիւանդութիւններ երեւան պիտի ելլեն։ Ժանտախտն որ տարիներ առաջ հազարաւոր մարդոց կորուստ պատճառեց Պոլսոյ մէջ, եւ որ դարձեալ այս ամառ կրնայ երեւան ելլել, ուրիշ բան չէ բայց եթէ ծանր եւ գժնդակ ժանտատենդ է։ Եթէ ժանտախտ ալ չպատահի, թերեւս հնտախտը երեւան ելլէ։ Այս ախտերը տեղացիներուն եւ գալթականաց մէջտեղ խտրութիւն չեն ըներ։ Կառավարութիւնը կրնայ այս չարիքը թերեւցնել սախսելով գալթականները իրենց տեղերը մաքուր պահել եւ հեռու տանել աղտեղութիւնն որ թէ զանոնք եւ թէ անոնց դրացիները կը թիւնաւորէ։ Բայց կատարեալ դարման է գալթականները չուտով Պոլսէն հեռացնել։ Թէ կ. պոլսոյ բնակչաց եւ թէ նոյն իսկ գալթականաց չահն այս բանը կը պահանջէ։

— Նիկոմիդիոյ գաւառէն 16 գիւղի Մահմետական եւ Բրիստոնեայ բնակիչները իրենց կողմէն եօթն երեսփոխան ղրկելով 600 ստորագրութեամբ բողոքագիր մը մատուցած են Բ. դրան։ Յիշեալ անձինք կը գանգատին Չէրքէզներու եւ Ալպաններու գործած աւազակութեանց եւ սպանութեանց դէմ, եւ կայսերական կառավարութեան գալն ու կարեկցութիւնը կը հայցեն իրենց թշուառ վիճակին վրայ։

— Խնուսի բնակիչները 49 ստորագրութեամբ բողոքագիր մը ղրկած են պատրիարքարանը կարնոյ Հայոց գաւառական վարչութեան միջոցաւ։ Խնուսցիք գառնապէս կը գանգատին յիշեալ գաւառին մէջ Քրդաց գործած բռնաբարութեանց, աւարառութեանց եւ սպանութեանց դէմ։ Պոլսոյ Պատրիարքն յիշեալ բողոքագրին խմաստը Բ. դրան հաղորդած է եւ ազդու թաղրիր մը գրելով չարագործոց համար պատիժ եւ Հայոց համար պաշտպանութիւն խնդրած է։

Առաջին պաշտօնեայն հեռագրով հրամայած է վանայ կուսակալին ազգաս միջոցներ ի գործ դնել ոճրագործները բռնելու համար, նոյնպէս եւ զինուորական գործոց պաշտօնեայն հեռագրած է Քրդերուդ զօրաքանակի հրամանատարին օգնել Վանայ կուսակալին յիշեալ ոճրագործները բռնելու, եւ պատժելու համար։ Ա յն կողմերը գտնուող մեր բաժանորդներէն կը խնդրենք որ այս հրամանագրին ի գործ դրուելն վրայ մեզի տեղեկութիւն տան։

— Ա յս ամսուն սկիզբն ի վեր քանի մը անգամ սաստիկ կռիւներ եղան Թեսալիոյ եւ Եպիրոսի մէջ ապստամբաց եւ կայսերական զօրաց մէջտեղ, եւ յայտնի է թէ յիշեալ գաւառներէն ղրկուած Օսմանեան զօրաց թիւն այնչափ մեծ է, որ ապստամբաց գործը շատ դժուարացած է։ Կայսերական զօրաց հետ կան նաեւ անկանոն զինուորներ, որ, մանաւանդ Եպիրոսէն եղողներն, գիւղեր կ'այրեն, բայց շատ չեն պատերազմիր։ Անգլիոյ, Գաղլիոյ եւ Իտալիոյ կողմէն պատերազմական նաւեր ղրկուած են Թեսալիոյ ծովեզերքն անկանոն զօրաց երեւն փախչող կանայքն եւ տղաքը դուրս առնելու։ Կ'ըսուի թէ Լոնտոն Թայմզ լրագրին թղթակիցն, որ մօտերս սպանուեցաւ վնասի մօտ, անկանոն զօրաց կողմէն սպանուած է։

Ա Յ Լ Ե Ւ Ա Յ Լ Ը

Կ'ըսուի թէ Րուսիա հրաման ըրած է Գարատաղի նորէն պատերազմի պատրաստ ըլլալ։ — Եթէ պատերազմ ըլլայ, Իտալիա չէզոք պիտի մնայ։ — Անգլիոյ պահեստի նաւատորմիղն առ այժմ Մալթա պիտի մնայ։ — Անգլիոյ մէջ երկու փայտաչէն մեծ նաւեր կը պատրաստուին նաւատորմիղին համար հիւանդանոց ըլլալու։ — Րուսք պաշար կը հանեն ի Պէսարապիա։ — Պուլկարիոյ ճամբաներուն վրայ անասնոց դիակներն այնչափ շատ են որ կը վախցուի թէ ժանտախտ երեւան ելլէ։ — Րուսք նոր ամրութիւններ կը շինեն Օսեոսայի մէջ։ — Րումանիացիք շատ զայրացած են Րուսաց դէմ, եւ Րումանական թերթերը շատ խիստ կը խօսին անոնց վրայ, նաեւ անհեթեթ եւ այլանդակ պատկերներով Րուս զօրապետները կը ծաղրեն։ Րուսիա զօրք կը ժողվէ Րումանիոյ մէջ, որպէս զի եթէ Անգլիոյ հետ պատերազմի բռնուի, հաղորդակցութեան ճամբան կարենայ բաց պահել։ — Տէվաթէչէն անուն Անգլիական զրահաւոր նաւն որ մօտերս Նիկոմիդիոյ ծոցն եկաւ Անգլիական նաւատորմիղին հետ միանալու համար, ունի միայն մէկ կայմ եւ չորս թնդանօթ։ Բայց այս չորս թնդանօթներն այնչափ խոշոր են, որ անոնցմէ մէկին արձակուած գնդակը կրնայ աշխարհիս ամենէն զօրաւոր զրահաւոր նաւն ընկղմել։ — Անգլիական նաւատորմիղն որ Նիկոմիդիոյ ծոցն է առեւտուրի համար մարդիկ կ'ընդունի բայ ի կիրակի ամէն օր որոշեալ ժամերու մէջ, բայց կիրակի օր առեւտուր ընելու թոյլ չտրուի։ — Բանի մը օր առաջ Պարսիկական բազրքականաց ազգկանց վարժարանին վարժուհիներն իրենց հետ առնելով 28 աշակերտուհիներ Անգլիական զրահաւորները տեսնելու գացին։ Թէմզրը անուն նաւուն մարդիկը սիրով ընդունեցան զանոնք, եւ նաւուն ամէն կողմը պտտցնելով տեսնելու արժանի բաները ցուցնելէն եաքը նախաճաշիկ տուին անոնց։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Լորտ Սալիսպուրի իր չրջաբերականին մէջ ըսած է թէ Անգլիա Թուրքիոյ հարստահարեալ ժողովրդոց համար ամէն կառավարութիւն, խաղաղութիւն եւ ապահովութիւն կ'ուզէ։ Կարչաքճի խշխանը լորտ Սալիսպուրիի այս խօսքը յիշելով կը հարցնէ Անգլիոյ կառավարութեան բացատրել թէ ինչպէս կարելի է Անգլիոյ եւ Եւրոպական միւս ազգութեանց չահերն եւ Թուրքիոյ ժողովրդեան բարօրութիւնն ապահովել դաշնագրով մը որ կապէս տարրերի Սան Սթէֆանոյի դաշնագրին։

— Անգլիոյ պահեստի զօրաց դրօշի ներքեւ կոչուելուն նկատմամբ Թագուհւոյն կողմէն ազգային ժողովոյ ուղուած պատգամագրին ժողովը ըստ սովորութեան շնորհակալութեան ուղերձով պատասխան տուաւ։ Հասարակաց խորհրդարանին մէջ երեք օր վիճաբանութիւն եղաւ շնորհակալութեան ուղերձին վրայ, եւ ապա ուղերձն ընդունուեցաւ։ Պահպանողից հակառակորդ կուսակցութիւնն առաջարկեց փոփոխութիւն մը ընել ուղերձին մէջ, բայց այս փոփոխութիւնը մերժուեցաւ 253 քուէից առաւելութեամբ։ Ա յս քուէարկութեան արդիւնքէն յայտնի կ'երեւի թէ Սան Սթէֆանոյի դաշնագրին նկատմամբ լորտ Սալիսպուրիի գաղափարները նոյն իսկ ազատական կուսակցութեան վերաբերեալ չատ անճանց կողմէն հաւանութիւն գտած են։

— Իվնաթիէֆի զօրապետին մօտերս վիէննա երթալուն նպատակն էր Սան Սթէֆանոյի դաշնագրին նկատմամբ Աւստրիոյ առարկութիւններն իմանալ եւ զանոնք ինչպէս վերցնել։ Բայց թէ Իվնաթիէֆի զօրապետը վիէննայի մէջ ուսուցիւ ինչ բան իմացաւ, եւ ինչ բան կատարից յայտնի չէ։ Սակայն կը հասկցուի թէ Աւստրիա կ'առարկէ Պուլկարիոյ նոր իշխանութեան Րուսիոյ հսկողութեան ներքեւ դրուելուն, եւ կ'առաջարկէ որ այս հսկողութիւնն ոչ թէ Րուսիոյ կողմէն միայն, այլ Եւրոպական ակրութեանց կողմէն ըլլայ, եւ մեզի կ'երեւի թէ Եւրոպայի ներկայ դժուարութիւնները խաղաղութեամբ լուծելու միակ ճամբան այս է։ Աւստրիա կ'առարկէ նաեւ Պուլկարիոյ հարաւէն մինչեւ ծովեզերքն եւ արեւմուտքէն Գոտովոյի գաւառէն անդին ընդարձակուելուն. նոյնպէս կ'առարկէ Պարատաղի հիւսիսէն այնչափ ընդարձակուելուն, որ Սերուիոյ եւ Պարատաղի մէջտեղ նեղ երկիր մը միայն կը թողու։ Դարձեալ Աւստրիա կ'ուզէ որ ըստ որոշման կ. պոլսոյ դեսպանախորհրդոյն Պուլկարիա վոխանակ մէկ գաւառի, երկուքի բաժնուի։ Ուստի յայտնի է թէ Աւստրիոյ առարկութիւնները, ինչպէս նաեւ Անգլիոյ առարկութիւնները, վերցնելու համար հարկ է Սան Սթէֆանոյի դաշնագիրը չատ մը փոխել։

— Պարսից չահը Թեհրանէն ճամբայ ելած է Տվլեխի եւ Բեգրադուրկի ճամբով Եւրոպա պատելու համար։

ՎԵՐՋԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Գերմանիա կը չանայ Րուսիոյ եւ Անգլիոյ գաղափարները հաշտեցնել։ Երկու տէրութիւններն ալ ազէկ կերպով ընդունած են Գերմանիոյ չանքերը։ Իտալիայէն հոս հասած պրուէշ մը կ'իմանանք թէ Գերմանիա կ'առաջարկէ Րուսիոյ հաւանիլ որ տէրութեանց ժողովը բարեփոխէ Սան Սթէֆանոյի դաշնագրին այն յօդուածներն որ Եւրոպական Թուրքիոյ մէջ հողային փոփոխութեանց կը վերաբերին, ստիպմանելով նաեւ թէ պատերազմի տուգանաց խնդիրը վիճաբանութեան չառնուի, եւ թէ Եւրոպական տէրութիւնք հաւանին Պեսարապիոյ եւ Կարնոյ Րուսաց թողուելուն։ Ա յս պրոյցն եթէ ստոյգ է, չատ կարեւոր է, բայց տուգանքին տարակուսելի է։ Դեռ կը յուսացուի թէ տէրութեանց ժողովը դժուարելու համար համաձայնութիւն մը պիտի դոյանայ։

Րուսիոյ զօրքն իրենց հաղորդակցութիւնն ապահովելու համար Րումանիոյ մէջ քանի մը կարեւոր տեղեր բռնած են։ Րումանիոյ կառավարութիւնը բացատրութիւն խնդրած է Րուսիայէն, բայց պատասխան չընդունելով որոշած է Եւրոպական տէրութեանց բողոքել։

Րումանիացիք Օսմանեան գերեաց առաջին զօրապետին հրաման տուած են Թուրքիա դառնալու, եւ յիշեալ գերիները Թեսալոնիկէ կ'երթան։

Կայսերական զօրքը Մարմարայի եւ Սեւ ծովուն մէջտեղ այլեւայլ տեղեր բանակած են։ Րուս պաշտօնակալներ աչքէ անցուցած են կայսերական զօրաց բռնած դիրքերը, եւ զրոյց կայ թէ Րուսք բարեկամական կերպով խնդրած են Բ. դրան Մարթիզլիոյի եւ Պէօյիւքտէրէ մէջ Օսմանեան զօրաց բռնած դիրքերն իրենց յանձնել։ Րուսաց այս խնդրոյն դեռ պատասխան արուած չէ։

Հայրենիք լրագիրը կ'ըսէ թէ Բիւրաները Մշոյ Հայոց վանքը կողոպտած են։

Շաբաթ օր Սուլթան Ա.հմետի հրապարակը բաւական քանակութեամբ թղթադրամ այրուեցաւ։

ԵԼԵՒՄՏԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

Ապրիլ 3/15, 1878

Դահլիճ 9. 2 | Բաժ. երկաթ. բաժնիք 30.

ԴՐԱՄԸ, Օսմ. լիրան 100 էն

Մէջիտիէ	106	Րուսիոյ բօզ	88 ¼
Թղթադրամ	263 ½	Նաբոլէոն	87
Պահեստ ասիլ	169	Ոսկիմից	51 ¼
Լիռայոց	1 0	Ասղ. լիրա	109

Ամերիկայի միսիոնարաց ընկերութեան կողմն Մուրատ Ճ. Ի. Կրէն

ԿՈՍՏԱՆԴԻՈՒՊՈԼԻՍ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԱԲԱՄԵԱՆ

Զագմագճըլար, Յակոբեան խան, Թիւ 12.